List 35. **NOVICE** Tečaj XXII.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 31. avgusta 1864.

Gospodarske stvari.

Združba je moč, združba napredek. *)

Nekaj zastran vinoreje.

Govor gospod dr. Lavriča, predsednika čitavnice ajdovške, v shodu 17. julija t. l.

„Slovenski možje! Vaš odbor je odločil današnji večer prav važnemu, občnokoristnemu pogovoru; gré namreč za vinorejo krasne naše doline, toraj za zadevo, ki živo sega v naše blagostanje, ker vino je poglavitni pridelek tukajšnjih krajev. Po vsi pravici se je pečal tedaj s to rečjo slavni naš domorodec, ranjki g. Vrtovec, in po vsi pravici zmirom še prevdarjajo to reč nekteri umni gospodarji teh krajev, ter skrbé in se trudijo, da bi vino zboljšali, posebno več let hranljivo naredili.

Čeravno namena svojega dosegli še niso, gré vendar čast in hvala takim možem, ki neprenehoma skušajo in premišljujejo, da bi svoje in občno blagostanje pomnožili. Le takega človeka ne moremo spoštovati kot vrlega moža, kteri si sam pomagati noče, in le od druzih vsega pričakuje. Podoben je tak maloletnim, potrebujočim varha in voditelja. Ravno tako maloleten je narod, ki sam za svojo omiko in za svoj telesni, materijalni prid ne skrbí. Kdor si pa djansko pomagati hoče, bodisi posamen človek, bodisi vès narod, mora posluževati se pravih sredstev (pripomočkov). — To je lahko razumljiva resnica. — Kakor vsakdanja skušnja kaže, nam je do zdaj malo koristilo, da so se s to domačo zadevo pečali, dasitudi prizadevno pečali, le posamni umni gospodarji. Ta pot toraj ni prava, in nikdar ne bomo po nji namena dosegli. Deželam namreč in krajem pomagajo le zedinjene močí, le družbe, in to zavoljo tega, ker dežele in okraji potrebujejo več, in le zloženo premoženje, združene bistre glave in močí morejo vstvariti ali več, ali kaj boljšega, celó kaj veličanskega. Dokaz temu so nam vsi časi.

Svobodni Angleži so se od nekdaj že radi združevali, in tudi dandanes ustanavljajo družbe vsakovrstne v kakoršen koli namen. Celó vseučilišč so osnovali po združevanji, po asocijacii! — Sicer pa dela in veljá davno že to načelo, ker je človeku prirojeno. Zato nahajamo družeb že v prvotnih časih človeštva, in svobodni narodi stare dôbe so vživali vse pravice svobodnega združevanja, kar nam imenitni pisatelji tistih časov pravijo. — Iz srednjega veka pa imamo mnogo dokazov prav živega združevanja. Razne družbe so skrbele za trgovski (kupčijski) in obrtnijski razvoj, in z zedinjenimi močmi so nazidale veličanske cerkve in mestne poslopja, takošne umetne dela, da se jim še zdaj čudimo. Pretežko bi bilo popisati vse djanja teh družeb od nekdanje trgovske nemške družbe z imenom „Hanza“ in ravno takošne angležke, imenovane „družbe (kompanije) za izhodnjo Indijo“, kteri ste tako bogati in mogočni bili, da ste svoje lastne vojske na suhem in po morji imele, — do najmanjših izmed njih, o kterih vseh nam vé zgodovina toliko velikega in koristnega povedati. — Gotovo je tudi, da je svobodno združevanje eden najvažnejših vzrokov, da se je po sedanjem svetu tako veličansko razvila kupčija, obrtnija in narodsko gospodarstvo sploh, da so se tako kratko razcvetele znanstva in lepe svobodne umetnosti. Vse to učé slavno znani učitelji narodskega gospodarstva, in trdijo dalje, da je angleška, da je vsaka bogata dežela pridobila svoje bogastvo, ne samo po delavnosti in preiskovavnosti posamnih svojih državljanov, ampak pred vsem in po djanski rabi združevalnih pravic.

Da je to res, prepriča se lahko vsaki oziraje se nekoliko po svetu. Saj vidimo, na priliko, v Trstu, da skoraj vsaka trgovska družba mnogo več zamore od najbogatejšega posamnega moža; tudi vidimo, da so revni tisti kraji, po kterih združevanje medlí, in v kterih sleherni le sam dela in le za se. Tehtno nam dokazujejo to naše okolice. Družeb je tod malo, in nihče ne poreče, da so bogati ti kraji. — Na Tominskem je planinarstvo na nizki stopnji, na Krasu gozdov več ni, in tù pri nas bi vino lahko izvrstno bilo, kakor zvedeni možje pravijo, pa ni; vendar pa od planinarstva in od živinoreje po gorah skoraj vse živí, vendar bi gozdje Kras osrečili, in dobre vina to našo dolino obogatile, kar sami trdite. Potem takem vprašam: kaj nam je početi? Menim da, kakor drugim narodom v drugih zadevah, morajo tudi nam v teh naših rečeh pomagati le zedinjene močí, le združbe.

Nas Slovence začenja že sicer opihljavati oživljajoči ta duh; osnovali smo si že nekaj zavodov v dušno napredovanje, na pr. čitavnice in zdaj slovensko Matico v Ljubljani. — Ali, možje moji, važen pogoj duševnemu napredovanju je telesno (časno), je materijalno blagostanje ljudstva, ravno tako, kakor je zdravo, čvrsto teló pogoj krepki in pogumni duši. („S kruhom za duhom.“ *Vr.*) Zavoljo tega duševnega napredovanja tedaj, in, ker premožen človek, premožen narod več zmore od revnega, nam je na vso moč skrbeti za materijalni blagor, in vam posestnikom ne bo menda pretežka ta skrb. Vino je namreč poglavitni pridelek naše doline, trta pa je rodovitna, grozdje je sladko in vina je obilno. Pri vsem tem tožite, da vam vino malo nese, ker kupca ni, in radi se spominjate poprejšnjih časov, ko ste svoje vina hitro

*) Iz vrlega „Umnega Gospodarja“ ponatisnemo zlatá vredni govor iskrenega rodoljuba g. dr. Lavriča z živo željo, naj bi segal vsem vinorejcem vipavske doline prav za kožo, pa bi se ga navzeli sicer tudi vsi naši Slovenci, spoznavši tudi v druzih materialnih in duševnih zadevah, da „združba je moč.“ Vred.

in drago prodajali; vam so bile ugodne zadnje leta, v kterih je trte po sosednjih krajih bolezen zatirala, zdaj je minula skoraj ta nesreča, in nastopila je še druga okoliščina, ki žuga hudo škodovati vam, ako ne bote pazili. Železna cesta namreč pripeljuje prodajavce vina iz drugih dežel. Štajarske, ogerske in hrvaške vina se pijejo v Trstu, v Gorici in drugod, — vina, ki so okusne in hranljive, in se najhujše vročine ne strašijo, kakor vaše. Hrvatej so napravili v Trstu razstavo svojih vin, in kupci si lahko izbirajo, česar želé; naše vina pa zaostajajo.

Vsega tega je krivo, kakor vidimo, poganjanje prodajavcev, to je, konkurencija. Konkurencija je prav ostra sodnica, ona vse natanko pregleduje, zameta in zaničuje, kar je srednjega ali slabega, in priznava prednost le dobrim, izvrstnim rečem.

Zavoljo tega pa ne smemo obupati, zakaj konkurencija škoduje le nemarnim. Vrlega, umnega moža pa spodbada k napredovanju; ona mu je nagib k novemu preiskovanju, in vsled tega izvir novih znajdeb in ponosnega veselja. Nam je tedaj zadnji čas, da začnemo posluževati se pravih sredstev; zatoraj „zložimo se!“ kakor slavni dr. Toman svetuje, in napenjajmo vse močí, da bodemo drugim prodajavcem kos.

Ne ugovarjajte, da je tega vročina tukajšnja kriva, zakaj na Francozkem in Španjoljskem je vročina še hujša, kakor pri nas; vendar pa narejajo tam vina hranljive, in tako hranljive, da jih po morji celó v Ameriko pošiljajo. Tudi na Italijanskem nahajamo sèm ter tjè stanovitnih vin, in znano je, da so že Rimljani ljubili stare vina, saj je slavni latinski pesnik Horaci opel okusno falernsko vino starejše dôbe. Potem takem ni kriva niti zemlja, niti vročina; ampak druge napake so krive: ali obdelovanje trt, ali kuhanje vina po stari navadi, ali slaba posoda in neprimerni hrami, ali morebiti kake druge okoliščine. Vse to do korena preiskati, napake najti in odstraniti jih, in kaj boljšega vpeljati, gré pa Vam, ki ste zvedeni možje in umni gospodarji.

Hajd tedaj, združimo se v ta namen, in pomagajmo si sami, kajti drugi nočejo in ne morejo za nas skrbeti. Najti pa moramo pravo pot, zakaj, kar je drugim narodom mogoče, mora toliko lože biti nam Slovencem, ki imamo dokaj najlepših izgledov.

V ta namen svetujem: I. Da bi izvolili že danes izmed vseh posestnikov naše doline 12 ali 15 umnih gospodarjev, kterim je mar za lastno in za občno blagostanje, in od kterih mislite, da se bodo zares trudili, da najdejo pomočkov in sredstev, po kterih bo mogoče tukajšnje vino zboljšati in več let hranljivo narediti. Gledajmo pa posebno na takošne možé, ki bodo domoljubno tudi razglasili to, kar zvedó. II. Svetujem drugič, da naj bi se ta odbor večkrat v letu zbiral, med odbornike in druge umne gospodarje nove svoje poskušnje razdeljeval; da naj bi dela, sporočila sprejemal, knjige dotične kupoval, zvedene može presliševal, in sploh vpeljal vse, kar je potrebno, da se namen doseže. III. Ta odbor ima dalje vse pripraviti in izpeljati, kar postava o združevanji zahteva.

Možje! to so moje želje, moji predlogi. Vi pa odločite in sklenite, kar mislite, da bo v prid vam in dragi nam domovini!“

Volil se je potem odbor 12 mož, ki naj bi posebno za povzdigo vipavske vinoreje skrbeli in bi razglašali tudi po časnikih, kar bi pomoglo k temu, da se naredí vipavsko vino več let hranljivo. Izvoljeni so bili: Gg. France Kavčič, Evgen Majer, Ant. Deperis, Daniel Godina, Mojzes Duranti, Tomaž Mrevle, France Polšak, Ant. Nussdorfer, France Pečenko, Janez Ličen, France Leban in Ant. Rustja.

Gospodarska skušnja.

* Bič za povijanje cepljencev posebno pripraven. Dober gnoj sadnim drevesom. — Kar človeka veselí, o tem rad govorí. To je že star pregovor. Moje posebno veselje od nekdaj je sadjoreja; slavna c. kr. kmetijska družba kranjska me je zato že dvakrat počastila s srebrno svetinjo; veselje tedaj mi ne sme samo na jeziku biti, ampak v djanji se mora pokazati. Zato naj povem, kar sem iznajdel. Cepil sem letošnjo spomlad okoli 1000 drevesec, in ko sem jih okoliral, sem najdel, da bič je za povijanje cepljencev veliko boljši kakor navadno ličje ali prejnati matoz, to je, bič tanek in dolg, ki bolj v senci in v kaki goščavi raste; kadar je osušen in zvenjen, je prav trden, pa tudi volján. S takim bičem sem še čez 300 cepljencev povil. Utegnil bi tudi prav dobro služiti mestnim vrtnarjem, ki imajo z rožami opraviti, posebno poletni čas, ko je mlad les, ko niso trte dobre in se prerade lomijo. — Naj zraven tega še nekaj povem, kar sem skusil. Večkrat kdo vpraša, s čem je najbolje drevescem gnojiti? Najboljši gnoj se naredí iz lesníne z zelenim listjem vred. Sedanji čas je še pravi za to. Jelšje, robidovje in vsaka šara naj se drobno naseka in z malo prstjo v tako jamo spravi, kamor se lahko gnojnica napelje ali se ž njo saj lahko polije; enkrat ali dvakrat naj se vse prekoplje in premeša, potlej pa vèn na kup spravi. Tako se lahko po dvakrat ali trikrat na leto naredí dober gnoj. Če se drevescu dá ena lopata tacega gnoja, mu je za 3 ali 4 leta dosti, da prav lepo raste.

Pri ti priložnosti tudi omenim, da imam v svoji drevesnici jako lepe drevesca jablane, in nekaj lepih pritličnih in visocih hrušek, s kterimi bodem prihodnjo jesen ali pa spomladi lahko postregel vsacemu, kdor jih bo želel dobiti.

Na Dražovniku poleg Dobrove.

France Bizjak.

Goveja kuga zopet na Kranjskem.

Gotovo je po komisijskih preiskavah, pri kterih je bil tudi dr. Bleiweis, da je živinska kuga se zopet prikazala v kočevskem okraji in sicer v Starem Bregu (Altbacher), Starem Logu (Altlag) in v Mali gori (Malgern). V te kraje poslana komisija je vse ukazala, kar postave velevajo, da se ubrani razširjenje te velike nadloge. Ker pa je zapazila pri mnozih gospodarjih veliko nečimernost, da po takem ni misliti, da bi domači čuvaji bili zadostni, je komisija prosila c. k. dež. vlade, naj bi poskrbela vojakov za stražo. Sl. vlada je to tudi brž storila. Vojaške pripomoči je pa tudi toliko bolj potreba, ker vès kočevski okraj ima le 3 žandarje, kteri pri vsej svoji marljivosti ne morejo vsemu kaj.

Kako pa se je zatrosila goveja kuga, o kteri na Kranjskem ni bilo ne duha ne sluha že veliko mescev? — Po 11 kozlih se je zanesla, kteri so bili 5. dne t. m. na sejmu v kočevskem Vrbovcu (Tiefenthal) kot domači kozli prodani, pa gotovo niso domači bili, ampak iz Hrvaškega ali Turškega skrivé čez mejo kranjsko pripeljani. Te kozle, pravijo, je prodajal nek barantač iz črnomaljskega okraja, ki je znan po vsem Kočevskem, da z drobnico že veliko let kupčuje.

Ker je imel morebiti kozlov, ki so bili tisti čas še v druge kraje na Kranjskem prodani in so morebiti z govejo živino tù ali tam prišli v dotiko, se je bati, da ni bila kuga še v druge kraje zanesena. Zato naj vsak, kdor je ta mesec iz tega kraja kaj kozlov kupil, dobro svojo vest izprašuje: ali je kaj tega blaga se po-

mešalo z govejo kugo, in če mu kaj živine zboli, da brž brž hiti gosposki povedat, da se odvrne še veča nesreča. Kozli ali ovce prinesó na svojem životu govejo kugo, pa tudi sami morejo zboleti za njo, kakor so najnovejše skušnje do dobrega spričale.

Čujte, pazite tedaj gospodarji, da iz iskrice ne bode hudega plamena!

Ozir po svetu.

Grozdje kitajsko.

Kitajci ali Kinezi imajo tudi vinograde; al ker oni vina ne pijó (kako je to mogoče? bode zakričal marsikter pijanček) povžijejo grozdje samo, ter ga na prodaj pošiljajo deleč po deželi. Shranujejo pa grozdje nekako posebno. Poleg Tien-tsin-a, nekega severnega kitajskega mesta, zamrzne reka Peïho vsako leto skozi 3 mesce; led izsekajo v štirivoglatih, poldrugi čevelj debelih kosovih; iz teh koscev pa zidajo male hišice, ki so toliko visoke, da more človek v njih pokonci stati; ene so dalje, ene krajše. V njih hranjujejo grozdje. Ker take ledene hišice strpijo do hude poletinske vročine, dá se grozdje v njih tako dobro shraniti, da lanskega ne ločiš od letošnjega.

Natoroznanske stvari.

Nekaj o solncu.

Spisal Viljem Ogrinec.

(Dalje.)

Sedaj pa si poglejmo enmalo bolj na drobno to truplo.

§. 2. Kadar govorimo o kterem truplu ali o tem ali o unem, vselej skoraj (tako saj mislim jaz), vprašamo se tudi, kako daleč je truplo od nas, kako veliko je itd. Naravoznanec namreč je že tak, da hoče do tanšega izvediti o vsakem truplu. — Pa! — kaj morda sploh ni važno vediti, kako veliko da je solnce, kakošno je truplo, okrog kterega teka toliko druzih manjših trupel? Gotovo da!

Toraj pa so se že starodavni, posebno pa tudi pozneji grški modrijanje veliko pečali s tem. Iz njenih spisov najdemo pa to, da so razno mislili o tem, kako daleč da je solnce od zemlje, kako veliko je itd. No, temu pa se ravno čuditi ni, kajti kje so še bile takrat orodja take, kakoršne imamo dandanes! Vsakdo pa morda vendar vé, da dandanašnje orodja niso še ravno stare. Ali ne? — Utegnil bi mi morda kdo ugovarjati, če je malo izveden v zvezdoznanstvu in njegovi zgodovini, da so imeli starodavni naravoznanci že orodja. Da, to je res; imeli so jih, kakošne pa, to tanše razlagati ravno ne gré sèm; take gotovo ne, kakoršne so sedanje. — Kar so toraj ti naravoznanci merili (tega ravno ni veliko), to ni zeló natančno. Da pa to razvidimo iz števil, povem nekoliko tukaj.

a) Pitagora, grški modrijan pravi, da je solnce še enkrat tako daleč od zemlje, kot luna (v resnici je pa solnce skor 400 milj dalje od zemlje kot luna); ta pa je oddaljena za 126.000 štadij, to je, skor 3150 milj. — Samski Aristarh je našel, da je solnce 19. dalje od zemlje nego luna (no, to je že napredek). — Ptolomej pa že stavi solnčno daljavo na 1,352.780 milj. — Če primerjamo te številke z današnjo, te razmere z današnjimi, najdemo, da je Pitagorova razmera 200. premajhna; Aristarhova le še 21.; in Ptolemejevo število 14. manjše od današnjega. — Sploh so pa ljudje in tudi nekteri modrijanje mislili, da je solnce od zemlje komaj za 20 milj oddaljeno.

Resnici, ali vsaj današnjemu številu najbliže je Pozidonijevo število. Če pravi, da je solnce oddaljeno za 11,250.000 milj, gotovo je to skor za polovico premajhno, pa današnjemu številu bliže nego števila, ki jih nahajamo v 16., v 17. in v začetku 18. stoletja. Kepler še v 17. stoletji je mislil, da je solnce oddaljeno le za 3 milijone milj.

V knjigah in sploh nahajamo sedaj za daljavo solnca od zemlje v srednji ceni 20, 683, 329 milj. [1]) V srednji ceni, sem rekel, zato ker solnce ni zmiraj enako daleč od zemlje, marveč enkrat bliže enkrat dalje. Najdaljše od nas je solnce poleti (2. julija meseca); najbliže pozimi (1. januarija meseca). — Solnčno daljavo pa pišejo zvezdoznanci tudi tako, da rečejo, ona znaša 24.043 zemeljskih polopremernikov (polom. znaša 859.4 milj). To se pa umé tako: ako bi bilo mogoče 12.022 tako velicih trupel kot je zemlja staviti drugo za drugo, imeli bi tako rekoč most od zemlje do solnca. — Solnčna daljava znaša tudi skoraj $214\frac{1}{2}$ solnčnih poloprem.

Luč, ki priteče 41.582 [2]) milj v 1 sekundi, potrebuje od solnca do zemlje 8 m. 18 s. To se zopet umé tako, da, ko bi na pr. solnce nehalo v resnici sijati v tem trenutku, temno bi postalo za nas še le 8 m. 18 s. potem. — Glas, ako bi mogel priti od solnca do zemlje ali od zemlje do solnca, potreboval bi 15 let; in v hlaponu bi se vozil človek, ako bi mogel živeti tako dolgo časa: 350 let, da bi se pripeljal do solnca.

To bi bilo nekoliko o solnčni daljavi.

b) Kako veliko je pa solnce? — Da tudi tukaj vidimo razvitek zvezdoznanstva, začnimo z Grci, in potem pridemo na današnji dan.

Plutarh nam pripoveduje o mileškem Faletu, da je učil, solnce da je veliko tako, kakor zemlja. — Aristarh je našel, da je solnčni premernik 6.—7. veči nego zemeljski, toraj znaša morda 7267 milj. To število je veljalo dolgo za pravo. Še le veliko stoletij poznejše, ko je Aristarh živel, izvedili so in izštevilili zvezdoznanci po daljnogledu, da je solnce še veliko veče. — Premernik znaša v resnici nekih 192.600 milj in je toraj skor 112. daljši od zemeljskega, ki znaša $1718\frac{1}{2}$ milj; — obseg (Umfang) znaša skor 605.100 milj (pri zemlji le 5400 m.), in površina je 12.557. veča od zemeljske. — Več kot 1,300.000 zemelj bi toraj morali sestaviti, da bi dobili truplo tako veliko, kakor je solnce. — Solnce je po tem tako veliko, da, če si ga mislimo votlega in v njegovi sredi zemljo, okrog ktere teka luna v srednji daljavi (nekih 50.000 m.) bila bi luna od solnčne površine skor še tako daleč kot je od zemlje. — Popotnik, ki v 540 dneh (če prehodi 10 milj na dan) prehodi zemljo okrog in okrog, rabil bi na solncu več nego 160 let.

§. 3. Solnčna gostost je pa 4. manjša od zemeljske, to je, celo solnčno truplo je take gostosti, kot je premog ali „gummi arabicum.“ Dalje vemo, da 355.000 ravno takih in tako velicih trupel kot je zemlja, je težko tako, kot solnce.

To bi bile v kratkem solnčne razmere. — Kaj pa moremo potem soditi?

Iz teh razmer vemo, da na solncu kamen pade v 1 sekundi 428 čevljev globoko (na zemlji 15 čevljev); da so 4 zemeljske libre na solncu stot (cent). To vse

[1]) Konec leta 1862 in v začetku leta 1863 sta dva zvezdoznanca (Airy v Greenwicht-u in Ellery v Avstralii) našla, da je solnce od zemlje oddaljeno v srednji daljavi le za 19,846.794 geograf. milj; to je toraj za 835.535 milj menj nego prejšnja številka. Ta daljava je tudi = 23.072 zemeljskih polopr. ali $208\frac{7}{10}$ solnčnih poloprem.

[2]) To številko je našel Struve v Pulkovi (blizo Petrograda). Novejše preiskave dadé druge številke. Foucoult (izr. Fukó) je našel leta 1863, da luč preteče v vsaki sekundi 40.230 milj, itd. Pis.

*

je odtod, ker je navlek na solncu tolik. (Navlek pa imenujemo tisto moč, ki hoče vse, kar je blizo nje, pridržati si.) — Kaj pa moramo soditi še iz tega?

Ker je temu tako, ne more biti na solncu ne takih ljudí in ne takih zelišč, kakoršne so na zemlji. Ako bi mogel kdo precèj blizo k solncu priti, vleklo bi ga tako silno k sebi, da bi zadahnil, ako bi padel na-nj; — ali pa če to ne, no! tako bi padeči raztrešil se. Ako bi pa pas kdo na láhko postavil na solnce, morda celó ne bi mogli noge vzdigniti ali roke raztegniti, zato ker je navlek tako velik. Ako bi kamen zagnal kviško, vzdignil bi se le malo nad glavo. Naše rastline, na pr: drevesa ne bi rastle navzgor, ampak plezale bi po solnčni površini. Skratka ljudí, kakoršni so na zemlji, in rastlin ne more biti na solncu, ampak vse mora biti tam (ako kaj biva na solncu) krepkejše, veče, orjaško.

(Dalje prihodnjič.)

Starinske stvari.

Nekaj o mogilah. *)

Med glavne izvirke zgodovine vsakega naroda se štejejo tudi ostanki njegovih del — staveb in mnogovrstnih izdelkov. Čem manj je drugih izvirkov, tem veče važnosti so ti ostanki. Iz mnogih neprevidljivih vzrokov so nam pisatelji v starodavnosti malo malo poročilo o Slovanih, naših starih očetih, toraj so nam ostanki onih starodavnih časov neprecenljiv zaklad in najboljši pripomoček zgodovini naši. Ostanki so mnogovrstni, in najde se jih po vseh slovanskih deželah sila veliko. V tem spisu hočem vendar le nekaj o mogilah ali gomilah pregovoriti.

Grobovi starih paganskih Slovanov so imeli pri različnih rodovih in po svoji kakovosti razne imena, na pr.: mogile, sopki, homolci, holmci, zelniki (od božanstva Zelu), grobovci, kopci-bugory in burogony, kurgany itd. Slovanom sorodni Litovci so jih imenovali: milsengu kappi.

Kakor sem že omenil, niso bili grobovi vsi enaki. Starinarji jih delijo tedaj v več redov; tako učeni Köppen v tri, Franc Kruse v šest, in Cwick v devet redov. Te razdelitve sicer obsegajo večidel le grobove na današnjem Ruskem, in starovedi se zastran njih niso nikdar zedinili. — Jaz se držim razdelitve druzih, kteri razločujejo: 1) napisane mogile s pepélniki (= Aschenurnen), 2) napisane mogile brez pepélnikov, ker so va-nje mrtvece cele polagali, in 3) skopane ali zidane grobove, kteri se redkoma nahajajo.

Pred vsem je važno vediti, kako so stari Slovani, naši preddédje, mrtve pokopávali, da spoznamo posebnost njihovih mogil.

Nestor, Cosmas in drugi letopisci pripovedujejo tako-le: Ako je kdo med njimi umrl, nesli so ga glasno vekaje na mesto, ktero je bilo za mogilo odločeno. Stale so pa mogile večidel kraj rek, potokov, jezer, ribnikov, kraj gozdov in stez. Tam so nakopičili iz drv grmado, so mrtvega na njo položili in sežgali. Navadno so ž njim vred sežgali tudi reči, ki so mu bile najdražje. Pravijo, da so se včasih žene, ako jim je mož umrl, same na grmadi sežgale. Pepél so pograbili v kamnate, lončene ali steklene posode, ki so bile podobne vrčem. Postavili so potem te pepélnike na ognjišče ali žarovišče, in na-nje so nakopali zemlje, so „naspeli mogilo“ — kakor Nestor piše.

Mogile so bile navadno okrogle; le, kjer je bilo več mrličev sežganih in tedaj več pepélnikov, so nasipali mogile bolj dolge, podobne visokim gredam, — in imenovali so jih „homolke.“

Da so pepélnikom tudi orodje, mnogovrstno robo in posôdo pridevali nesežgano, pričajo najdeni ostanki v takih mogilah. Posebne spomenike so jim malokdaj stavili, na pr. leséne sohe; večkrat so krog in krog kamenja naložili, so mogilo „utrdili.“ Zlasti v Panonii in Mazovii so „grobovce, kopce“ nasipavali, ktere so, kakor Šafařik piše — z velikim kamnom pokrili.

Mogile so bile pri paganskih Slovanih svete mesta, na kterih se je tudi prerokovalo. Tako zavarovane in častite so se mnogo vekov ohranile. Nestor pripoveduje, da so Krivičani, Radimičani in drugi rodovi pepélnike tudi poleg razpotij na visoke stebre ali sohe stavili. — Po pogrebu so Slovani pri mogilah imeli „tryno ali strawo“ (Leichenmahl), in so mrliču na čast vrlo pivo, medico in zvaro (mleko) pivaje k godbi plesali.

Drugi Slovani, — zlasti nekteri rodovi na Ruskem in prebivavci pruske dežele „Meklenburg“ — svojih mrtvih niso sežigali. Mesto, ki je bilo za mogilo odločeno, so poravnali in ugladili, ter mrtvo telo — v novo obleko oblečeno — na-nje položili. Za vzglavje je služila mahva s peskom napolnjena. Poleg glave so postavili vrče, polne piva ali medice, ali tudi kolač kruha; — ker so paganski Slovani na neumrljivost duše verovali, je bila menda to žrtva za podzemeljske božanstva. Ko so začeli Slovani peneze rabiti, so mrliču tudi „obolus“ za brodnarja čez reko mrtvih v roko dajali. Pokopali so nadalje z mrtvim vred vse, kar mu je najdražje bilo. Najdejo se v mogilah še dandanes konjske, pasje in druge kosti, meči, sulice, pšice, ščiti, noži, čekani (Streithämer), sklede, vrči, tesla, žlice, lonci, prstani, krogle, brzde, podkve, slovanski, rimski, grški, germanski, skandinavski — da celó arabski denarji, kosci jantara, in mnogo drugega orodja iz železa, kamna, stekla, srebra, svinca, brona in bolj redkoma iz zlata.

Starinar Lisch je sicer trdil, da so mogile, v kterih se bron najde, germanske; al drugi so to jasno ovrgli. — Nad nesežgane trupla so, kakor Gebhardi piše, paganski Slovani visok svod (obok = Gewölbe) postavili, in na tega naspeli visoko mogilo. Take svode so najbrž le tam stavili, kjer so Slovani med Scite segali, — na Donu, na Volgi itd. (Dal. prih.)

*) Izvirki v tem spisu so mi bile sledeče knjige: Šafařik „starožitnosti“; Dobrovski „Begräbnissart der alten Slaven“, „Baltische Studien“; Gebhardi „Geschichte der Slaven“, Franc Kruse — izvrstna knjiga „über slavische Alterthümer“, Nestor von Schlözer, Köppen „Wiener Jahrbücher der Lit. 1822, „Vierter Jahresbericht der pommerschen Gesellschaft für Gesch. und Alt.“, „Mittheilungen des steier. histor. Vereins“, Krempl zgodovina štajarska, g. Terstenjakovi spisi itd.

Dopisi.

Iz Pariza 16. avg. *(Trojni praznik.)* Akoravno sem že nekoliko laških in veliko nemških dežel prehodil in vidil mnogo glavnih mest, vendar še nikjer ni mi bilo dano viditi take svečanosti, kakoršna bila je včeraj v Parizu. Imeli smo navadni trojni praznik, namreč: cerkveni (Mariinega vbnebovzetja), Napoleonov (rojstni dan) in ljudski praznik, ki je bil pa letos tako slovesno obhajan, kakor morebiti še nikoli tako. Preslab je moj um in preokorna moja roka, da bi vam predragi moji domovinčanje zadosti živo popisal svečanost, ki so jo gledali Parižani in veselje, ktero je Pariz pripravil svojim prebivavcem; vendar vam hočem saj nekoliko sporočiti po drazih „Novicah“ o včerajšnjih veselicah. Tri tedne delale so se mnogovrstne priprave za ta dan, in iz vseh krajev svetá pridrlo je ljudstvo na največi praznik francozki. V nedeljo 14. avgusta sprejemal je Napoleon k svojemu rojstvu voščila, ktere so mu po svojih poslancih poslali ne le evropejski poglavarji, ampak tudi vladarji druzih delov svetá; duhovskih in deželnih oblastnikov pa, ki so se peljali v cesarski dvor tuileriski, mi ni bilo mo-

goče sešteti. Po prejetih voščilih odpeljal se je cesar v svoje poletniško poslopje v „St. Cloud.“ — V pondeljek zjutraj ob šestih zapalila je straža na „place des invalides“ top, čegar silni pok oznanjal je Parizu, da je napočil trojni praznik, in ko bi z očmí trenil, bile so nastavljene na vseh oknih brezštevilne zastave, in ljudstvo vrelo je na „champs Elysée“ in „champs de Mars“ razpostavljat različne prodajavnice in ljudske igravnice; kmali potem začeli so se na reki Seine kazati čolni, kteri so tekmali za „zastavo in zlate“, ki so bili postavljeni njemu, ki najhitrejše vozi; pri otoku napihovali so veličanski glob (balon) s plinom, ki se je pa še le ob 7. zvečer vzdignil v zrak z dvema človekoma, ki sta z visočine mnogobarvine cvetlice metala med ljudstvo. Popoldne začelo se je ljudstvo zbirati na trgu „des invalides“, in ob dveh bila je ondi že taka gnječa, da smo se vèn in vèn phali, predno smo dospeli do ljudskih igrališč, kjer se nam je pred očí stavila mehikanska vojska; vidili in slišali smo toliko smešnic, da smo skoraj smeha popokali; bile ste tudi dve gledišči za telovajo in tudi tukaj bilo je toliko ljudstva, da so vredniki „sergent della ville“ komaj komaj obdržali red. Dragi mi Slovenci! ne mislite pa, da to je mogel viditi le on, ki ima dosti „cvenka“ v žepu, kajti vse, kar je bilo danes viditi, gledalo se je brez vse plače, in na vrh dobivali smo še dobrega vina iz samostanskih in cesarskih hramov obilo zastonj. — O pol sedmih pridrjala je kočija Napoleonova iz „st. Cloud“ v Pariz in pri tej priliki prav natanko vidil sem cesarja in cesarico v obličje, kajti peljal se je zavolj brezštevilne množice le počasi. Od vseh straní grmelo mu je „evive l' impereur“ (živio car), dokler se ni zavozil v tuilerisko poslopje. Po tolikih veselicah po dnevu vendar smo težko pričakovali večernega mraka, željni viditi razsvitljenje, za ktero se je delalo toliko priprav. In res, komaj se je bilo stemnilo, začeli so prižigati svetilnice različnih barv po vseh ulicah in cestah. Po „place de concorde“ (trgu edinosti) in „champs Elysées“ (elizejsko polje) lesketale so se lučice v obokih, in na vsakem otoku vpletena je bila krona cesarska iz samih svetilnic umetno napravljena, in taki oboki vrstili so se po celo uro deleč, lučic bilo je viditi na milijone. Kdor je sinoči vidil cesarsjev vrt tuileriski, ki je samo po sebi že tako krasen in zanimiv, da mu jih je malo enacih na svetu, rad bode priznal, da kaj tacega ni vidil še nikoli. Njegovi vodnjaki so visoko metali vodo, v vodi pa vidili smo mnogovrstne barve, s steklom in plinom tako umetno napravljene, da je voda celó podobe kazala; tudi izmed lepo dišečih cvetlic lesketale so lučice in med travo švigali so na kviško brezštevilni plamenčeki, vsako drvo je bilo okinčano, svetloba med zeliščami in goščavo bila je tako umetno napravljena, da človek od daleč ni razločil, ali se hlad igra s cvetlicami, ali se pa plameni mnogobarvine svetlobe kviško vspenjajo in gledavca k sebi vabijo. Med poslopji najkrasnejše osvetljenimi bil je „palais de industrie (obrtnijsko poslopje), ki je stalo kakor v enem plamenu, in pa trg „de concorde“ s svojimi največimi vodnjaki in s silno visoko piramido iz enega samega kamna izdelano, ktero je Napoleon I. iz Egipta poslal v Pariz. — Res, da vsa svečanost včerajšnjega dne bila je tako krasna, da si človek kaj lepšega še ne more domišljevati ne. — Da ste mi zdravi ljubi Slovenci! Urban Jugovic, podobar.

Iz Gradca 22. vel. srp. Tukaj imamo precej neugodno vreme, že od 12. t. m. zmiraj hladen veter, meglo, dež in grmenje. Kakor se kaže, čbeloreja se bo letos slabo obnesla; uboge živalice zavoljo dežja in megle ne morejo nič nositi, čeravno ajda že prav lepo cvete. Marsikak panj se mora že zdaj pitati, da ne pride v nič. V vinogradih slabo kaže, in če boljega vremena ne bode, bo tukaj tako rekoč trdo branje, ker grozdje ne bode dozorelo. Sená se je precej pridelalo, ali pod streho ga ni bilo lahko spraviti zavoljo mokrega vremena. Žito je na polji od miš silno trpelo, in so ga tudi ljudje težko pod streho dobili. Turšica lepo kaže. Toče pri nas ni bilo, al žalibog, v daljnjih okolicah, kakor okoli Mureka, je silno škodo naredila. Drugikrat kaj več. Matija Bizjak, svilorejski učenec.

Iz Ptuja na Štajarskem 15. avgusta. = (Konec.) Ne bo tedaj po vsem tem nikakor šlo drugače, kakor da se bo treba držati enakopravnosti obeh deželinih jezikov, saj v srednji učilnici, ki se ima na novo osnovati. Imenovano, sploh pestovano, mesto pa zahteva same nemške učilnice. Oziroma na ondašnje ptuje železniške opravnike bi še lahko tudi omenjena enakopravnost nekoliko neugodna postala; kajti ondi bi, hočeš li na obé straní pravičen biti, se skoz in skoz s poddružnimi ali paralelnimi razredi pomagati moralo. Mi hvalimo, kakor vsak pametnjak, vnetost omenjenih občin v skrbi za svojo duševno in telesno blagost, a to prizadevanje mora po ljubezni do bližnjega in po nravnem načelu: „Živi, pa tudi drugim daj živeti“, omejeno biti. Za dve popolni srednji učilnici so Maribor, kakor tudi Celje in Ptuj mnogo premali, in v dosti ozirih neprilično staknjenje dveh takih učilišč v tako malem mesticu bi bilo le opravičeno, ako bi razun njega nikakega druzega kraja ne bilo. Muzej, knjižnic in rastlinskih vrtov nima ne eno, ne drugo mesto, in tudi v družbinskem oziru nima drugo pred drugim veliko prednosti; ako bi se pa hotelo na obrtnost, izvzemši kmetijstvo, posebno ozirati, gré Celju, ki je okoli in okoli z rokodelnicami ali fabrikami obdano in na sredi domačega naroda, brez upora prvenstvo. Ali je morebiti Ptuj nevreden tretje in manjše popolne srednje učilnice? Tega ne verjamemo. Res, da je Ptuj in njegova okolica trpela, pa ravno zavoljo nedostatka in pomanjkanja učilišč, ker je ravno zategavoljo vse prisiljeno, svoj kraj zapustiti, ali pa se daljnemu izobraževanju čisto odpovedati. Ali pa je na drugi strani tudi dostojno in pravično, da bi starodavno zanemarjanje in žalostni njegovi nasledki se še trajali na dalje? Pri vsem tem se pač spodobi, da se samo na sedanje razmere, pa ne tudi v prihodnost oziraš, ako že slavne preteklosti starega Ptuja v misel vzeti ne hočeš. Ni li Ptuj srce spodnještajarskega trštva z vinom, in ali nima gledé na to vesele prihodnosti, kadar se javne razmere popravijo. Ni li ptujski okraj za obrtnijo kakor ustvarjen, in ni li gotovo, da bo Ptuj poglavitno skladališče brodarstva po Dravi, ker se odtod vožnja po vodi najbliže z morjem veže? Kar je kteremu drugemu mestu, je tudi Ptuju storiti moč, in še več, čeravno ne umemo, po kteri pravici se mislijo občinam obéh onih deželnih okrogov tako nerazmerne žrtve za deželske naprave nalagati. Vsakemu razumnemu in nestranskemu se vidi ptujska tirjatva pristojna in pravična, kakor tudi, da tukajšnje razmere učiteljem in učencem ugodnejši vspeh in vžitek obetajo, nego kje inde; zategadel se je javno mnenje dozdaj skoro enoglasno v časnikih za Ptuj razodelo. Vse je enih misli, da rečeno učilišče sme ravno na Ptuji gotovo biti obilnega obiskovanja in da bi ga njegovih učencev težko več polovico obiskovalo, če bi se kje drugej osnovalo.

Nepriličnejše kakor kje drugod se kažejo razmere za spodnjo realko na Ptuji, ker bi je domači učenci ne napolnili, in bi jih odinod težko zadosti prihajalo, ker bo mladež brez dvouma kmalo izprva v ono učilnico stopila, ktera ji izučenje ponuja brez prestanka in preselitve. Občina ptujska bi tedaj za spodnjo realko od nje pričakovane žrtve težko prevzeti hotla, kajti stroški ove učilnice bi ne bili v nikaki razmeri z uspehom

njenim. Dežela naj jo osnuje kakor je njena dolžnost, ako se ne hoče ukriviti tega, da bi pustila imenovani obilni narod brez učne naprave.

Ta okolinost je pa nektere na krivi pot zavedla, da so realno gimnazijo zasledili, s ktero pa — hvala boljšemu razumu učnega svetovavstva in učiteljstva slavne realke — nič ne bo.

Za spodnje Štajarsko so, kakor je slišati, ena viša realka in dve samostalni spodnji realki v načrtu. To je pravo, ker to bi vstreglo pravici na vsako stran; zato povzamemo na kratko še enkrat svoje besede in rečemo: Dajte Mariboru in Celju višo gimnazijo in spodnjo realko, Ptuju pa višo realko in kmetijsko učilnico. *)

Iz Maribora. — Ъ — Te dni je g. dr. Prelog iz Dunaja dobil in razposlal sliko g. M. Hermana. Kdor slavnega našega poslanca pozná, vsak more reči, da je slika izvrstno zadeta. Gotovo je, da bode obraz Hermanov preljub kinč vsakemu hramu, kjer Slovenec stanuje. Saj vsak tudi sebe časti, kdor dolžno čast skazuje zagovornikom svojega naroda, braniteljem narodnih pravic. Sezite tedaj rodoljubi vsi, kar vas je rodila zemlja slovenska, po tej sliki; ko si omislite dragoceni spominek, podpirate tudi mariborsko čitavnico, kteri so namenjeni čisti dohodki. Slika je že razposlana v vse mesta, kjer so slovenske čitavnice. Dobiva se pa tudi za 1 gold. pri založniku, g. dr. Prelogu, zdravniku tukajšnjem.

Koroška. Iz Bekštajna pri Beljaku 19. avgusta. F. V. — 2. dan t. m. smo tukaj volili novi občinski odbor. Volitve se je od više nad 420 volivcev le tretjina vdeležila, ker je bilo na polji preveč opraviti. Postavili smo se Slovenci hrabro nasproti, tako da je cesarski poverjenik (komisar) drugi dan rekel: „Bil sem že pri mnogo volitvah, pa nikdar še pri tako bojni, kakor v Bekštajnu.“ Pogovorili smo se že popred, da hočemo si izvoliti predstojništvo, ki priznava pravice národove v občini čisto slovenski — viši nad 4000 duš. Vse napenjanje nasprotne stranke bilo je zastonj; domači štejemo med 18 odborniki 12 svojih. Vidi se iz tega, da je bila volitev res burna, kajti premeniti smo hotli občinsko predstojništvo po potrebah sedanjega časa, v kterem samovoljno gospodarstvo nima pravice več. — 17. dan predpoldne se je volil občinski predstojnik. Izvolil pa se je naš možák, gospod Jan. Dermuc, Pekič na Stopici, mož pravičen in spoštovan od vseh srenjčanov. Za občne svetovavce so izvoljeni gospodje Tom. Lepušić, Jan. Štefančič (oba verna rodoljuba), in Luka Prantner. Ko je bila volitev pri starem županu dovršena, in je g. Ivan Dermuc z množino odbornikov proti svojemu domu šel, so pokali možnarji in pred vratmi je več srenjčanov z živioklici pozdravilo obče zaželjenega novega župana. Prepričani smo, da se bode novo predstojništvo umno in ugodno v občinskih zadevah obnašalo. Bog daj srečo! — Od 11. t. m. imamo prav hladne dneve, in 14. se je na viših vrhovih zopet sneg pokazal. — 15. ob ½5 zvečer se je komaj streljaj od posestva našega novega župana nek skedenj zažgal in pogorel s prizidano hišo vred. Veča škoda se je zavarovala, ker je bilo hitro dosti pomoči. Nek kmet, ki je hotel iz hleva prase rešiti, se je hudo opekel. Padlo je namreč vse goreče podstrešje na njega.

V Brodeh na Koršokem 24. avgusta. — Strašen dan je bil 20. avgust v Brodeh (Loiblthal). Mislili smo, da vesoljni potop je in slednji dan se nam bliža. Cesarska cesta je od podljubeljskih fužin (Loiblhammer) do vrh Ljubelja tako poškodovana, da samo povrhno popravljanje bode mnogo tisoč in tisoč gold. prizadjalo. Ni mogoče, se peljati po cesti. Neizmerno škode je povodinj storila sosebno tistim, ki imajo pri cesti svoje zemljišča. Nekterim je velike kosove njiv ali travnikov odcepila ali pa z nasipom zasula. Tudi fajmoštru je lep travnik pa vrt odnesla in na njenem mestu veliko pečovje zapustila. Ni veliko manjkalo, in tudi farovž bi bil skoraj v tuj kraj splaval, kajti valovi močno zidovje cestno spodrivši so se s strašnim bobnenjem zaletavali proti farovžu. Ravno tako je povodinj tudi v slovenjem Pliprzu razsajala. Od poti, ki od cesarske ceste v Zapotnico pelje, ni skoraj niti sledú niti tirú več. V tako imenovanem „Bodenthal“ v prijaznem in rastlinoznancem zanimivem dolu je nekterim posestnikom zemljišča čisto posulo in več mlinov podrla in odnesla. Podljubeljske fužine so tako pokvarjene, da bodo morale najmanj do novega leta počivati in popravljanje bode še nad 10.000 gold. stalo. Kakor je pa nevihta Brodjanom in slovenjim Pliprzanom veliko škodo naredila, tako je Borovljanom (Ferlachern) v velik dobiček. Nanosila jim je lesa pa drv toliko, da jih celo zimo ne bodo mogli pokuriti. Bilo jih je v pondeljek po nevihti na produ vse živo kakor mravelj, ki so les in drva nabasovali in domú vozarili. Mi smo v veliko žalost utopljeni, oni pa v veselji plavajo. Taka je na svetu: nekterim žalost, nekterim radost.

Ravno ko to pisati začnem — popoldne na sv. Jerneja dan — žuga farovžu vdrugič huda nevarnost. Po vlivu se voda zopet narašča, zapreže most z drevjem in proti farovžu sili, kos zemlje za kosom se udira, med farovžem in potokom je le še samo seženj prostora; fajmošter najpotrebnejše rečí pobere in hoče odnesti; al ne more na nobeno stran, kajti je hudournik cesto pretrgal; celo noč ne spi, temuč trepetaje grozovitne smrti pričakuje. Ena minuta mu je kot celo leto in dan. Ob 3. po polnoči se voda zmanjša, smrtne nevarnosti ni več; al danes bo svoje rečí na vozé zbasal in farovž zapustil; ne upa si dalje v njem prebivati.

T. M. Štantetov-Šentvidski.

Iz Železne Kaple 15. avgusta. 1. dne t. m. smo volili novega župana. Pri tej priložnosti je večina odbornikov bila te lepe misli, da vprihodnjič se morajo srenjske zadeve v slovenskem jeziku obravnavati. Koliko bode istine o tem, vam naznanim drugi pot. Stanovitnost v dobrem, naj bode naše železno kolo, ktero javno življenje pelje do više stopnje.

Osvald Dular, kmet. *)

Iz Ipave. *(Rojstni god 13. slovenske čitavnice — 14. avgusta 1864.)* (Konec.) Okoli štirih vstali smo od preveselega obeda. Dragi nam gostje so se razšli ogledovat praznično oblečenega našega trga, obiskovat svojih prijatlov in znancev ter seznanjat se z dosedaj po osebi neznanimi. Došlo je proti večer še obilo gostov iz prijazne Gorice, bližnje nam Ajdovščine in ipavskih vasí.

---

*) Ako človek brez enostranosti prevdari razmere štajarske zemlje in potrebe dvojega naroda, ki tukaj stanuje, ne more si kaj, da ne bi naravnost rekel, da Ptuju gré po pravici, kar se zahteva v pričujočem spisu. Kdor Ptuju zagovarja višo realko in učilnico kmetijsko, kaže, da temeljito pozná potrebe sedanjega časa in da se s svojimi misli ne obmejuje na nekdaj priljubljeno sistemo, ktera je le prerada v en kot nanosila vse, druge pa je puščala v nemar. Tako je nekdaj bilo s šolami, tako z druzimi napravami. Nekako težko je res se ločiti od zastarelih misel in slovó dati staremu kopitu. Al v svesti smo si, da je konec teh časov, in da deželni zbori se držali bojo cesarjeve prislovice: „enake bremena, enake pravice.“ Zato smo tudi mi s pisateljem vred trdnega zaupanja, da Ptuj prejme, kar Ptuju gré! Vred.

*) S tem popravimo pogrešek v 30. listu, kjer je ime Dular napačno postavljeno v Štular. Vred.

Okoli šeste ure pred grajščino v rog zatrobita sokolova trobentača in to bilo je znamenje, da se sokolovci zberó. Naglo bili so skupaj. Zbranim načelnik naznani, da „Južni Sokol“ spozná za svojo dolžnost, iti poklonit se prečastitemu čitavničnemu gospodu ravnatelju, ki je društvo tako milo, tako prisrčno sprejel. Z veseljem sprejeli so Sokolovci predlog svojega načelnika čuté, da jim je iz srca vzet, in hajd v lepem redu v župnijo na grič; pred poslopjem, od kodar je prekrasen pogled po vsi dolini, ustavijo se Sokolovci, njihov načelnik gosp. dr. Costa, podnačelnik gosp. dr. Zupanec in odbornikov eden pa podajo se k dekanu ter mu z navdušenimi besedami izrekó srčno svojo zahvalo. Ponižni gospod pa noče priznati, da bi njemu šla kaka zahvala in čast, rekoč, da njemu je le dolžnost, zahvaliti se zlasti tudi „Južnemu Sokolu“, ki je s svojo pričujočnostjo toliko zvišal današnjo slovesnost ipavsko, da slavnega društva nikdar ne bodo pozabili hvaležni Ipavci. Ker načelnik „Južnega Sokola“, ki mu združenemu pravila ne pripuščajo iti v kako poslopje, ni sprejel vabila, da bi se Sokolovci pokrepčali na prijaznem vrtiču za župnijo, podal se je gospod dekan k Sokolovcem pred hišo v redu sebranem. Ko ga ugledajo Sokolovci, mu na proti pošljejo trikratni „na zdravje“, on pa jih, ustopivši se pred nje, prijazno nagovorí in krasni četi presrčno svoje veselje razodeva. In ko končá nagovor svoj po priliki s temi-le besedami: Le naprej po tej poti, ktero si nastopila; iz srca Vas vse pozdravljam z Vašim sprelepim pozdravom: „na zdravje“ donelo je „na zdravje“ vrlemu možaku iz src vseh Sokolovcev tako, da se je razlegalo in dobro razločilo po trgu. Po dovršenem tem odzdravu Sokolovci vrnejo se v trg ter se razidejo vsak po svojem poslu.

Ob sedmih zapalil se je bil možnar, čegar silni pok je naznanjal, da se bližamo „besedi.“ Ljudstvo jelo je vreti pred grajščino in veliki prostor tako napolni, da se je človek komaj prerinil skoz množico; ob pol osmih zagrmí drugi možnar ko znamnje začetka. Kmali je bila dvorana tako čez in čez polna, da ne bi bila polovica imela prostora, ako ne bi bile odprte tudi dve veliki sobi tik dvorane. Med goste stopajoče v dvorano razdelil se je mili „Pozdrav gostom“, ki se tako-le glasí:

Zdravi došli, bratje naši!
Zdrave mile vé sestrice!
Zdravi slavni gosti Vi!
Saj nemila trda sila
Nejevoljnih Vas prignala
V naše nizke kroge ni;
Saj slovensko je občutje,
Ki Vas goni, ki Vas vleče,
Narodna pripeka kri.

So razvlekli se oblaki,
Ki slovensko zakrivali
Trdosrčno so nebó.
Narodnosti krasna dôba
Tud' Slovencem posvetila
Z žarkim solncem je lepó.
Kot v spomladi se v naravi,
Tud' med nami vse se giblje,
Vse oživlja se krepkó.

Zatajeni mili glasi
Materinega jezika
Bolj in bolj se krog budé.
Se gospod, se kmet poganja;
Složno vse roke s' podaja,
Naša reč da gori gré.
Vrli dečki, krasne deve,
— Nadepolni, krepki zarod —
Domoljubno vse gorí.

Kjer slovenski glas se sliši;
Bolj pripravno se nagniti
Slišati ga je uhó.
Stekamo se tolkanj rajši,
Kjer v domačem se jeziku
Pesmi narodne pojó.
Vse se zveda, da imamo
Brez tujine vsakovrstno,
Neprecenjeno blagó.

Priča ste nam slavni gosti!
Razkropljeni več da nismo,
Složnost naša da veljá.
Složni, složni ej bodimo!
Složnost vsaki narod jača,
Složnost nam veljavo dá.
Složno zvesti svoj'mu Caru
Složno vdani domovini,
V tem Slovenc se naj spozná!

Zdravi tedaj, bratje naši!
Zdrave mile Ve sestrice,
Zdravi slavni gosti Vi!
Saj nemila trda sila
Nejevoljnih Vas prignala
V naše nizke kroge ni;
Saj slovensko je občutje,
Ki Vas goni, ki Vas vleče,
Narodna pripeka kri.

Ko se ustavi vstop, dalo se je znamenje in začne se beseda, ki se je vrstila po programu tako-le:

1. *Overtura, po slovenskih napevih zložil A. E. Titl,* kapelmojster c. kr. opere na Dunaji. — Igrali so lepo kompozicijo kaj izvrstno domači godci ipavski, in jako vjemno spremljala sta jih na glasoviru gosp. L. Hiti in gospodičina Alojzija Dolenčeva. „Slava“ in „živio“ jim je donelo od vseh straní, ko so odigrali.

2. *Nagovor družbinega ravnatelja.* Blizo tako-le nas je ogovoril prečastiti g. dekán in kanonik Grabrijan:

„Slavni mili gosti! Velikokrat v mojem življenji me je dolžnost gnala ljudém javno nagovore delati, pa naravnost rečem, skoraj nikdar me niso nasprotni občutki tako motili, kakor ravno nocoj, ko se napravljam, Vas v imenu naše mlade čitavnice počastiti s srčnim pozdravom; zakaj, ker Vas v taki nepričakovani obilosti skorej iz vseh bližnjih in daljnjih slovenskih okrajin iz bele Ljubljane in prijazne Gorice, iz bogatega Trsta in zlate Prage, iz Gradca in Zagreba, iz pisane Loke in sosednje nam Pivke in iz vse bližnje okolice naše, sebrane vidim, ker med Vami prve veljake na slovenskem polji, ker možake iz vseh stanov zagledam, ki jih vlada, domovina in učenost za zveste svoje podpore spoznava, posebno, če se ozrem na krasni venec naših blagih domorodkinj, in če k temu pomislim, da

Saj nemila, trda sila
Nejevoljnih Vas prignala
V naše nizke kroge ni;
Da slovensko je občutje,
Ki Vas goni, ki Vas vleče,
Narodna da pripeka krí.

To če pomislim, gospôda moja! to mi občutke moti in mi ne dá pri pozdravu ostati, da mi ne bi tudi raztrgovalo ran starih bolečin moje mladosti.

Dovolite mi tedaj, slavni gostje! da Vas za malo časa za 40 let nazaj premaknem. O kako revno, kako prazno in pusto bilo je tačas še na slovenskem polji! Vse zaraščeno in s tujino prevlečeno je bilo; temna moč je narodno zavednost pokrivala, slovensko občutje je bilo celó neznana reč. Komaj tukaj in tam je kak blag mož pustoto spoznaval, narod plašno budil, in v tihi noči slovensko blago iz silnega plevéla trebil. In to rečem plašno, zakaj s čem, kaj menite, gospoda moja! so se zasluge teh vrlih mož spoznavale? Omikani so jih zaničljivo pogledovali, kakor ljudí, ki se z nepotrebno in neumno rečjo pečajo, bolj priprosti so jim očitali, da jim hrvaščino vrivajo! V mojih mladih letih je bila politika — saj nam — neznana reč, in še manj sem vedil, kaj je politika o narodnih pravicah; pa zamolčati vendar ne morem, kako me je srce bolelo, kadar sem se bil zavedel, da naš narodni jezik nobene veljave ni imel; da so nas že otroke najpred z nemščino — rade in nerade — pitali, po tem nam latinščino in grščino silili, da pa po vseh šolah od našega milega domačega jezika ni bilo ne duha ne sluha. Še le v drugem letu bogoslovja zapazim, da se je bil vendar tudi njemu nekak kotič pozornosti oddelil, pa žalibog! kak tužen in reven mu je bil tudi tam pospeh! Ne zato, kakor da ga ni znal kdo učiti, zakaj učil ga je mož, čegar imé bo tako dolgo slovelo, dokler se bo o slovenskem slovstvu govorilo, ampak zato, ker tudi mojim vrstnjakom ni hotlo v glavo, da jim je kakor prihodnjim pastirjem slovenskega naroda tudi znanja narodnega jezika bilo treba. Majhina peščica nas je bila, ki nas je ljubav do našega narodnega jezika pregrela, in z vso gorečnostjo mladega srca smo se bili zavezali za njegovo povzdigo skrbeti in ga brž v občno korist obračati. Vse je bilo že domenjeno, da se bo majhen časnik izdajal za vsakojake spise, ki bi mogel narod k ljubezni do branja in podučevanja v svojem jeziku obudovati. Prošnja za dovoljenje je bila že šla na Dunaj in Dunaj je nazaj vprašal, ako je tega treba, in Ljubljana je odgovorila, da treba ni! — Lahko si mislite, slavna gospôda! s kakim občutkom smo ta odgovor prejeli, in kaj se je tačas še o slovenščini mislilo.

Mi, nemilo, trdo osodo našega revnega jezika obžalovaje, smo šli po svojem poklicu saksebi mislé, da spí naj, kar se buditi ne smé.

Taka je bila, gospôda moja! s slovenščino pred 40 leti. Pa, dasiravno še trda zima, koren je bil le začel gibati, nevidoma je sok poganjal, in zmiraj veče mladičice čiste slovenščine so v kakem zavetji ozelenovale; dokler ni Bog dvajset let kasneje — možá obudil, po kterem je slovenščina začela v velem narodu zeleneti in cvesti. Njemu, kterega pričujočnost tukaj nas Ipavce danes posebno razveseljuje, je bila sreča bolj mila, kot nam nekdaj. Vstanovile so se bile „Novice“, in njih predragi domovinski listi so z vso pridnostjo marljivih čebelic začeli po vseh teh mladičicah pobirati narodni sok; po žilicah cele slovenske zemlje se je začel kot živa kri po životu razlivati; srce naše predrage domovine se je spomladno ogrelo, in razveseljivno cvetje slovenskega duha je jelo poganjati krog in krog. Pred 40 leti, gospôda moja, se tedaj ni bila Ljubljana o slovenščini še čisto nič zavedla, in kaj Vam bom še le od Gorice, Trsta in vse druge naše slovenske domovine omenjal, kjer je bilo še vse bolj v trdi zimski noči zamrznjeno! In danes kako veselo spremenjenje! Bela Ljubljana nas počastuje z možaki, ki niso samo slovenski prvaki, kakor sem že rekel, ampak so tudi veljaki, ki slovijo po učenosti, po uradnih in drugih razmerah, nam pošlje tudi svojega prvega moža, slavnega mestnega župana, v kterega zmožnost in domoljubnost se ne samo njeno, temuč tudi deželno zaupanje steka; nam ne pošlje samo enega in drugega, nas razveseljuje s celo množno četo vrlih zvestih sinov matere Slave pod imenom „Južnega Sokola.“ Ako se ozrem na Gorico, ki pred malo časom ni imeladrugega v sebi, kot samo slovensko ime, in danes nam že pošlje blagih možakov, ki se s talijanščino in nemščino enako hrabro borijo, da napol zadušeno slovenščino oživljajo, jo v šolah in z drugimi pripomočki med ljudstvom čistijo in na staro veljavo povzdigujejo. Staroslovenski trg — Trst — dene celó svoje kupčijske skrbí na stran, in nam v svojih poslancih trdi, da mater Slavo počastiti in njegova zadnja skrb. In kaj Vas bom našteval od konca do kraja, slavni rojaki! saj Vas vidim, od vseh vetrov sebranih mestjanov in vrlih deželanov; vidim celó krasni venec naših blagih domorodkinj, predragih slovenskih mater, prezalih gospodičin in deklet, ki nas tukaj s svojo nazočnostjo razveseljujejo, ki so nam očividen značaj, da, od kodar te pridejo, naša reč tudi po koncu stojí. Ako na zadnje še pomislim, da ne samo Vi, ki Vas je slovensko občutje k nam pripeljalo, ampak da se vse čitavnice po slovenski zemlji in ž njimi vred največi oddelek našega naroda danes duševno z nami nad novim slovenskim otrokom — našo čitavnico razveseljuje, — kdo, slavna gospôda! mi bo zameril, da me ta tako razveseljivna sprememba izza mojih mladih let nocoj tako navdušuje in da Vam na stare dni zapojem:

Po koncu Slovenec veselo!
Napočil tud' tebi je dan;
Le hitro se opravljaj na delo,
Po koncu! ne bodi zaspan.

Glej narodna reč se razcveta,
Zastava ti slave vihrá!
Le skrbi, da krasno raspeta
Vihrati nikdar ne nehá!

Da se pa naša poštena reč tako razveljivno razcveta, da se čitavnica za čitavnico po domovini napravlja, da se brez vseh starih pregraj po narodno javno vesti smemo, komu vprašam, slavna gospôda! se imamo zahvaliti? Ali morebiti samo svojemu slovenskemu navdušenju? O, počasi z odgovorom! Ali se ni našemu navdušenju pred 40 leti reklo, da treba ga ni? — Da se nam s trdimi besedami overati več ne smé, to se imamo najpred samemu Bogu zahvaliti, da nam je vladarja dal, ki avstrijske narode z enako pravico vlada; potem pa se imamo zahvaliti našemu presvetlemu cesarju Frančisku Jožefu, ki je s cesarsko blagodušnostjo železno roko odtegnil, ktera je pred njim na slovenskem narodu težko ležala. Naš premilostljivi cesar Franc Jožef nam je verige potrgal, v kterih se nismo mogli gibati. Temu predobremu našemu vladarju gré torej hvala, da se smemo svoje narodnosti veseliti, zatorej Vas opomnim, gospôda moja! da se bo tega premilega gospoda rojstni god čez štiri dni obhajal, in vem, da mi bodete z veseljem pritrdili, ako rečem, da lepše ne moremo besede začeti, kakor da z vso hvaležnostjo za vvod današnje slovesnosti kličemo: Naj živi naš presvitli cesar Franc Jožef mnogo let sebi in avstrijskim narodom na blagor!“

Po teh besedah pa zapojó ipavski pevci cesarsko pesem; vsa množica se vzdigne na čast svojemu Vladarju in navdušeni slava-klici spremljajo pesem. — Ko po končani pesmi odstopi govornik, ga pozdravljajo presrčni živio-klici od vseh straní v očitno znamenje, kako globoko jim je v srce segel tehtni govor njegov, ki jim je pred očí stavil zgodovinske črtice slovenskega jezika v preteklih 40 letih.

V imenu gostov ljubljanskih zdaj povzame besedo gosp. dr. Jan. Bleiweis; al čakati je moral nekoliko, predno so potihnili navdušeni slava-klici, s kterimi ga je sprejela množica, da preprijazni pozdrav ravnateljev odzdravi blizo tako-le:

„Kakor ima vsak človek iz svojih let začrkane saj nektere dneve, ki mu, dokler živí, ostanejo v blagem spominu kot svitle zvezdice na le prevečkrat oblačnem nebu svojega življenja, tako tudi ima vsako društvo v kroniki svoji zapisane nektere dogodbe, kterih se memo druzih spominja s posebno radostjo. Tak posebno vesel dan, slavna skupščina! ima zapisan v svoj dnevnik tudi čitavnica ljubljanska — bil je 4. maj leta 1862! Kaj neki se je godilo tisti dan v beli Ljubljani tako posebnega? Prišli ste Vi predragi Ipavci k nam, — niste nam sicer prinesli ne zlata ne srebra; al prinesli ste nam najlepši dar: srca polne ljubezni svoje; prinesli ste mladi čitavnici naši bratovsk pozdrav! Mladi čitavnici — pravim — ktera je bila takrat prva, še celó nježna cvetlica na slovenski zemlji domovine naše; slana črtenja jo je palila, viharji obrekovanja so jo stresali, da je revico, čeravno postavno in lojalno skozi in skozi, včasih res prav strah bilo. Takrat ste Vi prvi stopili na noge; očitno pred celim svetom, kakor se možakom spodobi, in na glas, da je pisano gledal protivnik, je več kot 20 sosesk od podnožja sivega Nanosa do drč golega Čavna z mogočno besedo nam reklo, da je pravo, da je pošteno, kar čitavnica dela. In ta Vaš bratovski glas bil je tolažilo našim potrtim srcem, — bil je klin, ki ste ga zastavili v gnjezdo grde laží, — bil je tabor domoljubju našemu. To ste Vi nam učinili, premili nam Notranjci! ko ste prišli v Ljubljano. Mar mislite, da smo pozabili ljubezen bratinsko Vašo? Ne — nikdar ne! Da Vam pa djansko pokažemo, da nismo prezrli dolžnosti svoje, prišli smo danes k Vam, da se z Vami radujemo rojstnega dne čitavnice Vaše, sestrice predrage naše. Kar ste Vi nam prinesli, prinesemo Vam tudi mi danes: srca bratovske, srca radosti polne, da tudi pri Vas je zagledala beli dan tista naprava, ktera je domoljubju vedno živo ognjišče. Iz srca ji želimo krepák napredek, o kterem ni dvombe, kajti kjer narodu tako, kakor pri Vas, srce bije za omiko in oliko domačo, kjer so ravnatelj in odborniki taki previdni in skušeni možaki, kakor pri Vas, kdo bo dvomil, da čitavnica stojí na podlagi, ktere ne omaja nobena protivna burja, naj je silovita kakor koli. Poglavitno, česar potrebujemo zdaj, ko mili Bog tako lepo blagoslovuje narodno stvar, je to, da kraljuje sloga med nami.“ Gosp.

govornik je povdarjal v daljnem govoru, da mlada lipica naša ne strpí brez škode razporov, kteri le razdirajo, ne pa zidajo; rekel je po priliki, da svet se ne suče po trmi nekterih, kteri kar z glavo silijo v zid, in da na temeljite skušnje se opira stari pregovor, da „več potov pelje v Rim“, da pa naj le vsakdo sam gleda, da ne zgreší te ali une prave poti, ktera pelje do zaželjenega cilja in konca. In končal je prepričavni govor svoj z besedami, ki so jih Ipavci pred dvema letoma v Ljubljano prinesli in ponovili v današnjem pozdravu, rekši:

Složnost naše geslo bodi!
Složnost vsigdar jači nas!

In zopet se razlegajo slava-klici po dvorani, ko končá govornik svoj govor poln žive ljubezni do nas Notranjcev. — Za njim stopi na oder ljubljanski župan gosp. dr. Etb. Costa, kot načelnik „Sokolovcev“; odzdravivši srčni pozdrav, ki je veljal „Južnemu Sokolu“, govoril je ob kratkem o važnosti in koristi telovadstva v starih in sedanjih časih ne le ozir telesnega blagra, temuč tudi dušnega, prav po pregovoru: „Le v zdravem telesu zdrava duša biva.“ Da pa doseže telovadstvo ta blagi svoj namen za narod — povdaril je govornik — treba je, da se razcveta v národnem duhu in da „Južni Sokol“ skoz in skoz stojí na domačih tleh in da je čitavnicam sorodni brat.“ — Tudi njemu je donela slava v navdušenem sokolovskem geslu: „na zdravje.“

3. Tretja točka: „*Slavska domovina*“ privabila je na oder ljubljanski pevski kor; vse, kar smo o njega izvrstni izurjenosti že slišali in brali, je presegal občutek, ki so nam ga zbudili njegovi čisti in čvrsti glasovi; ni čuda tedaj, da mu je donela zaslužena hvala in slava brez konca in kraja. — 4. „*Slovenca skrb*“ po izvrstnem napevu Hribarjevem pel je vrlo dobro naš ipavski kor. Ne vemo, kaj nas je s takim prisrčnim veseljem navdajalo: ali naš, čeravno ne številni, pa vendar tako navdušeni pevski zbor, ali pa mladi iskreni pevovodja g. Hribar, ki s tako malo močmi dovršil je tako lepo svojo nalogo. Ker bi utegnila beseda mične te pesmi večini „Novičinih“ bravcev še neznana biti, natisnemo jo prihodnjič. – 6. „*Stari in novi časi*“, govoril g. L. Hiti, vodja glavne ipavske šole. Govor ta od konca da kraja pričal je na slavo izurjenemu gosp. govorniku, do se je spustil v globokejše preiskovanje zgodovinsko, v čem so obstajale veselice nekdaj pri narodih različnih, in v čem obstajajo naše narodne veselice dandanašnji. Čitavnica naša ima od gospod govornika po tem, kar nam je danes podaril, pričakovati še marsiktero zanimivo in podučno stvar v besedah naših. Hvala mu tedaj! — *) 6. „*Sveta noč*“, pel je to nježno pesmico ljubljanski pevski zbor tako ubrano, da smo se kar čudili o lepem soglasju; — 7. „*Rožice in deklica*“, pel je ipavski pevski zbor kaj ginljivo; kako prijeten je glas mlade primadone ipavske gospodičine Klementine Dolenčeve, pokazali so poslušavci s tem, da niso jenjali ploskati, predno se ni na oder prikazala mlada pa izvrstna pevka, ali kakor so jo imenovali „ipavski škrjanček.“ In da je vredna tega prislova, pokazala je ravno v pesmi „škerjanček“, ki so jo zahtevali poslušavci od nje; — 8. *Dialog* **) *(dvogovor) iz „Viljem Tell“ III. dj. 2. priz.;* toda prav mojstersko prenarejen tako, da se „Ljudomila“ (Berta) krepko poganja za domačo reč in odpadnika Jankota (Rudenca) res tudi preveri. Gospodičina Maričika Žvokeljnova tako dobro je delala za narod svoj vso vneto Ljudmilo, da ni čuda, da seglo je globoko v srce poslušavcem, kar je prišlo tako naravno in brez vse hlimbe iz srca. Ko stopita govornika z odra, ni bilo ploskanja konca, dokler se nista prikazala zopet na odru. — 9. S peterospevom: „*Domovina*“, ki ga je kor ipavski tako izvrstno pel, kakor vse prejšnje, in z deklamacijo „Prijatel“ mladega Štajerca gosp. Vek. Rajha, dovršena je bila okoli pol enajstih slovesna beseda naša.

Po besedi bil je pred grajščino bengališki ogenj, potem pa hajd na ples, kterega so komaj pričakovale urne mlade noge. Krasna dvorana spremení se v prostorno plesišče, ker se množica kmali razide nekoliko na grajščinski vrt, da se ondi pokrepčá z malo večerjico, nekoliko pa v odprte sobe tik dvorane. Ko godba zapoje, vrelo je mladstvo na plesišče in začelo se je pošteno rajanje, ki je trajalo do treh po polnoči s kratkimi prenehljeji, v kterih se je zopet pelo ali deklamovalo. Oni pa, kterim so nogé ali druge okoliščine odpovedale ples, radovali so se nad veselo mladino in pri prijaznih pogovorih v steklenem ohišji, kamor je bilo privrelo tudi kmetiškega ljudstva toliko, da so bile vse mize popolnoma obsedene. Med prijaznimi pogovori so nam tekle tù ure tako hitro, kakor da bi bil čas krila imel. — O polnoči se je začel grajščinski cvetnjak prazniti, ker odhajali so bližnji gostje, ki niso plesali, domú, daljni pa in domači ljudje k počitku.

V pondeljek zarano napovedovala je vojaška godba, predno je odšla v Gorico, beli dan in visoki praznik; gostje ljubljanski, kterim se je domú mudilo, se odpravljajo, in nekteri ob štirih, nekteri ob petih in zadnji ob šestih odrinejo od nas; skoraj polovica pa, med njimi največ Sokolovcev je ostalo še pri nas; in ti obiskali so bližnjo Ajdovščino, od ondot so se podali na veliki romarski shod v Log, potem pa so se zbrali v ipavski župnii, kamor jih je bil povabil prečastiti dekan na južino. Da se vrlo društvo, kakor je bil pri besedi omenil načelnik, v resnici vede po domačih slovenskih šegah, pokazali so s tem, da je Sokolovcev eden, predno se vsedemo, sebranim veleval moliti, rekoč: Sokol! moli! Med prijaznimi in veselimi pogovori minil nam je kratki čas krepke obedi. Zahvalivši se gostoljubnemu možu odrinejo zadnji gostje iz Ipave. Zapustili so nam drag sladek spomin, ki bo živel na veke med nami. —

Konečno naj svojemu popisu o rojstnem godu čitavnice naše še dodam, kar mi je eden izmed ljubljanskih gostov pripovedaval o potovanji iz Ljubljane do ipavskega trga. Ob pol treh nas potegne „lukamatija“ iz kolodvora ljubljanskega, in hajd urno proti Postojni v temni in tihi noči, toda, kaj pravim, o tihi noči, ki je ni bilo, saj so zdaj pevci peli, zdaj trobentači „Južnega Sokola“ trobili v rog tako, da je pač malo komu spanec zatisnil očí. Na logaški postaji stopili so celó pevci z vozov in s petjem Logačane budili iz sladkega spanja, ravno ko je véliki zvon jim napovedaval Gospodov dan. — Na postojnski postaji čakali so nas vozovi, ki so nam jih prijazni Razdrčanje in Ipavci naproti poslali. Urno se vsedemo na-nje, zastavnika na vozéh držita razviti zastavi v rokah, in otožnega srca peljemo se tiho skoz Postojno, ki edina na Notranjnskem ozir národne zavesti še dremlje, da ne rečem spí, kajti ni ga bilo, da bi bil pridružil se nam. Vse drugače bilo je pa v Razdrtem, kjer bivajo možaki prve vrste, možjé, ki jih navdaja živa in djanska ljubezen do mile nam domovine. Okoli pol sedmih bližali smo se prijaznemu selu, kar se pod Nanosom zabliskne in zakadí, silni pok iz možnarja nas pozdravlja Pivki oznanovaje, da so Ljubljančanje mično dolino predrdrali, rajski dolini ipavski pa sporočevaje, da se bližajo oni, kterih željno pričakujejo. Strel in pok bila sta pa nam skoraj gotovo znamenje, da so nam vrli Razdr-

*

*) Mikavni zgodovinski ta govor posebno natisnemo drugi pot. Vred.

**) Izvrstni ta dvogovor priobčimo tudi o svojem času. Vred.

čanje pripravili še drugo veselje, in motili se nismo; kajti precej po prvem poku ugledamo nam nasproti vihrati zastavo razdrško. Urno stopimo z vozov, spravimo se v red, Sokolovci v vrsto, kar zadonijo krepki glasovi „Naprejevi“ iz čistih grl razdrških pevcev; Sokolov vodja zavpije „stopaj“, Sokolovca zatrobita v rog, in hajd v Razdrto. Ko se snidemo z Razdrčani, naproti gredočimi nam, bil je sprejem presrčen. Z živioklici in „dobro došli“ nas oni pozdravljajo, s slava-klici in „na zdravje“ jih mi odzdravljamo. Naša zastavnika razdrškemu stopita vsak na eno stran in tako korakamo v dolgi vrsti po gladki cesti do Kavčičeve lepo ozaljšane gostivnice, iz ktere so nam prijazno naproti vihrale lične zastavice, ter nas vabile k pripravljenemu zajtrku. Pokrepčavši se grémo k sv. maši v nedeljo; stregel je pri nji Sokolovec in peli so naši pevci tako navdušeno, da so se stene tresle mali cerkvici; po dokončani sv. maši šli smo po stari slovenski navadi okrog oltarja, da smo male darove darovali cerkvi za njene potrebe. Iz cerkve gredé obsula nas je velika množica ljudí, kajti vse Razdrto bilo je na nogah in mnogo ljudí tudi iz sosednih vasí, kteri so po dovršeni farni službi Božji še pri naši maši ostali. Pred Kavčičevo hišo pela sta vrstivša se kora razdrški in naš nekoliko najlepših slovenskih melodij, potem Sokolovca zatrobita v rog, Sokolovci stopijo v vrsto in za tremi zastavami korakali smo pod Nanosom proti Rebrnici. Prišedši na mesto, kjer se potniku odpré krasni pogled v Ipavo, gospod dr. Costa na glas pozdravlja rajsko dolino in vse njene rodoljubne prebivavce, in zadoneli so trikratni živioklici prijaznim domoljubom iz več ko sto grl ipavskim. — Po Rebrnici navzdol peli so nam skoraj neprenehoma pesem za pesmijo razdrški pevci tako lepo vbrano, da smo se čudili njihovi izurjenosti; pod Rebrnico nas strel pozdravlja in prvi Ipavci — Ložičanje; pri g. Žvanutu se nekoliko ustavimo, da se zberemo; predno se vsedemo na vozé, došlo nas je več vozov s pivškimi gosti in ž njimi vred peljemo se v dolgi vrsti do Šent Vida, kjer nas je med strelom in pokom zopet srčno sprejela velika množica ljudí s svojimi pevci. Le malo časa smo se v Šent Vidu mudili, kajti ipavski trg nas je magnetično vlekel na-se in tudi ura kazala nam je, da nam je odriniti, ako hočemo o pravem času dospeti do trga. Ko pridemo vštric „Gradišča“, s prijaznega holmca pozdravi nas silni pok, ipavski dolini, po kteri se je ob Nanosu kaj veličastno razlegal, pa naznani naš prihod. — Iz vsega tega lahko sam previdiš, reče mi moj prijatel, da je potovanje bilo bolj podobno slovesnemu zmagoslavju, kakoršno obhaja vojskovodja, vrnivši se v svojo milo domovino po srečno dobljeni bitvi.

Iz ipavske doline. — 18. dne t. m. je v Podragi mali potok, kteri sicer druge leta o tem času nikdar vode nima, na enkrat okoli 5. ure popoldan silno narastel. 11 let star pastirček, kterega je bilo hudo vreme domú zapodilo, je hotel za živinčeti čez vodo; ko pa v potok stopi, ga voda spodmakne, da se ni mogel iz nje izkopati, in je tako žalosten konec vzel. Drugi dan zjutraj so ga vsega v pesku zasutega našli; le glava, zlo pobita, je ven molela. Učenik podrški.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

25. dne t. m. je kralj pruski zapustil Dunaj; Njih Veličanstvo cesar, ministri, mnogi generali itd. so ga spremili do kolodvora, ki je bil praznično okinčan. Veliko prijatelstvo med Njih Veličanstvom cesarjem našim in kraljem pruskim je zlo vznemirilo cesarja Napoleona; saj ondašnji vladni časniki kažejo to, trdé, pa sta cesar avstrijski in kralj pruski sklenila zvezo za brambo in upor. Minister pruski Bismark ni takrat še šel s kraljem svojim domú, ampak ostal je še na Dunaji, da se dogovorí z ministrom Rechbergom o zadevah danskih. 26. dne t. m. so se neki začele obravnave za mirno spravo, ki pa, kakor se sliši, ne bojo tako gladko iztekle, ker se danska vlada nekako umikuje osnovanim pogojem. Pa še veča težava, da se do konca rešijo šlesvik-holštajnske zadeve, utegne takrat na vrsto priti, ko se bode razprava začela med avstrijsko in prusko vlado o tem, kdo naj bode prihodnji vladar danski državi odcepljenih dežel. — Zastran oprostenja od vojaščine pri sinovih, kteri podedovajo (poerbajo) kako zemljišče ali kak grunt, je c. kr. državno ministerstvo dunajsko nedavno tako-le ukazalo: Da po smrti kakega posestnika se le en dednik ali erb oprostí vojaščine, ne pa dva ali več, se ustanoví to, da, če je posestnik že svoje žive dni med dva ali več dednikov razdelil svojo kmetijo, se le eden oprostí vojaščine; to veljá pa tudi tadaj, ako se je kmetija še le po smrti posestnikovi razdelila ali po oporoki (testamentu) posestnikovi ali pa po prostovoljnem dogovoru med dedniki ali erbi. — Železnice v našem cesarstvu znašajo 821 milj, po kterih se že vozi; 126 milj pa zdaj izdelujejo, 922 milj novih železnic pa še hočejo napraviti; ako se vse te dogotovijo, bojo železnice vsega cesarstva znašale 1869 milj. — Da se razstava zagrebška pridno obiskuje, vidimo iz tega, da do 23. dne t. m. bilo je v razstavi 7057 oséb; skupilo se je po vhodnini 3163 gold. 65 kr., brez tistih vhodnic, ki veljajo za celi čas razstave, kterih se je dosihmal 200 spečalo po 5 gold. — Gospodarska družba zagrebška je v svoji seji 23. dne t. m. sklenila, Njih Veličanstvu kralju prošnje pismo pokloniti, da preuzvišenega škofa Strossmajer-a in barona Rauch-a blagovoli potrditi za predsednika gospodarske družbe. — Na Ogerskem je zopet nekoliko velikih županov odstavljenih. — V Dalmacii so nove volitve za deželni zbor končane; mnogi prejšnji narodni poslanci so zopet izvoljeni. — V Trientu v laških Tirolih so te dni neki vertoglavci namerovali ustajo napraviti; pa jim je spodletelo; kar so jih dosihmal zgrabili, so jih odpeljali v Insbruk v ječe. — Tudi v Ženevi (Genf) v Švajci je bil 22. t. m. sila nemiren dan, toda druge baže; bile so volitve poslancev za državni zbor, o tem pa ste se nasprotne stranki tako grozovito sprle, da je 5 mestjanov smrt storilo, mnogo pa jih je ranjenih; vse mesto je bilo po koncu, kakor ob puntu. Zdaj je zopet mir. — Časniki imajo zdaj veliko govoriti o tem, da je princ Humbert, ki bo kadaj kralj talijanski, prišel v Pariz na ogled prezale princesinje Ane Muratove, ktero misli snubiti, ako ž njo vred — Rim dobí za doto! Menda se bo cesar Napoleon pomislil, predno mu kaj tacega obljubi.

Listnica vredništva. Gosp. Fr. Pr. v Sr: Klafači po gostivnicah so tako navadna prikazin, da se jih „Novice“ ne upajo poboljšati. Radi bomo vzeli drugi pot kaj bolj zanimivega. — A. Z. v Dobr: Tudi mojstrov-skazov v zdravilskih rečéh ne bomo spokorili, dokler je ljudí, kteri jim zaupajo. — Gosp. Fr. S. v Sm: Da je Crngrob pravo, ne pa Črngrob, so „Novice“ pred nekimi leti že dokazale.

Kursi na Dunaji 30. avgusta.

5 % metaliki 71 fl. 60 kr.	Ažijo srebra 13 fl. 15 kr.
Narodno posojilo 80 fl. 10 kr.	Cekini 5 fl. 42 kr.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Tiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.